

Iqlim o'zgarishi fizikasi: Global iqlim isishining oqibatlari va shu jarayonga moslashish

Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Otaqo'ziyeva Vaziraxon

Toshkent davlat texnika universiteti Qo'qon filiali talabasi;

Baxriddinova Dilnora Sharifjon qizi

Toshkent davlat texnika universiteti Qo'qon filiali talabasi;

Davlatova Sojidxon Jaxongir qizi

Annotatsiya: Asosan antropogen issiqxona gazlari emissiyasi natijasida yuzaga keladigan global iqlim isishi muammosi bugungi kunda sayyoramiz oldida turgan eng dolzarb muammolardan biridir. Iqlim o'zgarishi mintaqalar, ekotizimlar va iqtisodiyotlar uchun keng ko'lamli oqibatlarga olib kelishi kutilmoqda. Quyidagi maqolada issiqlikning ta'siri, tadqiqotlari, imkoniyatlari, yengish usullari va oqibatlari batafsil muhokama qilinadi.

Kalit so'z: Global isitish, ta'sir, iqlim o'zgarish, tadqiqot, imkoniyat, kurash usullari, ko'rsatuvlar, isitish oqibatlari.

Kirish: Iqlim o'zgarishi zamonamizning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, dunyo isishi davom etar ekan, uning sayyoramizga ta'siri yanada jiddiyroqdir. Iqlim o'zgarishi fizikasi murakkab, ammo olimlar bu hodisani o'nlab yillar davomida o'rganib, bizga Yerning iqlim tizimi va uning inson faoliyatiga bo'lgan munosabati haqida boy bilimlarni taqdim etishdi. Yer atmosferasining isishi, asosan, issiqxona gazlarining ko'payishi, birinchi navbatda, inson faoliyati, masalan, qazib olinadigan yoqilg'ilarni yoqish, o'rmonlarni kesish va qishloq xo'jaligi natijasida atmosferaga chiqariladigan karbonat angidrid (CO_2) tufayli yuzaga keladi. Bu gazlar quyoshdan issiqlikni ushlab, uning koinotga chiqishiga to'sqinlik qiladi, bu esa yer haroratining oshishiga olib keladi.

Asosiy qism: Global isish, tez-tez iqlim o'zgarishi deb ataladigan hodisadir. Yerdagi haroratning asta-sekin ko'tarilishining davom etayotgan jarayoni bo'lib, butun dunyo bo'ylab iqlim sezilarli o'zgarishlarga olib keladi. Global isishning eng aniq oqibatlari Arktika dengiz muzlarining erishi, dengiz sathining ko'tarilishi, bo'ronlar, toshqinlar va qurg'oqchilik kabi tabiiy ofatlarning tez-tez sodir bo'lishidir. Bundan tashqari, qishloq xo'jaligiga qaram bo'lgan hududlarda hosildorlik sezilarli darajada o'zgarishi mumkin, yong'inga moyil bo'lgan hududlar esa tez-tez va halokatli hodisalarga duch kelishi mumkin. Iqlim o'zgarishi, shuningdek, suv resurslarining mavjudligi va taqsimlanishini keskin o'zgartiradi, bu esa dunyoning ko'p qismlarida suv tanqisligining kuchayishiga olib keladi.

Yengish usullari

Iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda birinchi qadam uglerod tizimini kamaytirishdir. Bu energiya sarfini cheklash va iloji boricha ko'proq energiya tejashni o'z ichiga oladi. Hukumatlar va xususiy sektorlar qayta tiklanadigan energiya manbalariga sarmoya kiritish va qazib olinadigan yoqilg'idan foydalanishni bosqichma-bosqich to'xtatish orqali bu sa'y-harakatlarni davom ettirishlari orqali iqlim o'zgarishini oldini olishimiz mumkin. Jamiyatlar, shuningdek, ularni iqlim o'zgarishining zararlaridan izolyatsiya qiladigan moslashish strategiyalariga e'tibor qaratishlari kerak. Ushbu strategiyalar dengiz devorlarini qurish, suvni tejash strategiyalarini amalga oshirish va toshqinlar va tabiiy ofatlarning oqibatlarini yumshatish uchun shahar infratuzilmasini yaxshilashni o'z ichiga oladi. Qayta tiklanadigan energiya va yashil infratuzilma kabi ekologik barqaror amaliyotlardan foydalanish ham emissiyalarni sezilarli darajada kamaytirishi va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashishga yordam beradi.

Issiqlikning oqibatlari

Issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirmaslik kelgusi o'n yilliklarda va undan keyingi yillarda sezilarli darajada iqlim o'zgarishiga olib kelishi kutilmoqda. Bu okean sathining ko'tarilishi, tez-tez va kuchli issiqlik to'lqinlari, qurg'oqchilik va tabiiy ofatlar kabi misli ko'rilmagan oqibatlarga olib keladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, global miqyosdagi muhim harakatlarsiz yer harorati 2 dan 4 darajagacha ko'tarilishi mumkin.

Iqlim o'zgarishi ta'sirini birinchi navbatda o'zgaruvchan iqlimga moslashish uchun kam ta'minlangan zaif jamoalar zarar ko'radilar. Bu butun iqtisodiyot va davlatlarni beqarorlashtirishi mumkin bo'lgan keng ko'lamli ijtimoiy, iqtisodiy va sog'liq uchun salbiy oqibatlarga olib keladi.

Xulosa

Sayyoramiz iqlimining o'zgarishi yer shariga sezilarli ta'sir ko'rsatishda davom etmoqda va global iqlim isishi oqibatlari hammamizga aniq. Biz faqatgina issiqxona gazlarini kamaytirishimiz va qayta tiklanadigan energiya manbalariga sarmoya kiritishimiz orqali bu ta'sirlarni yumshatishda uzoq yo'l bo'ladi. Iqlim isishini oldini olish uchun C ajralib chiqishini kamaytirishimiz lozim. Ammo biz iqlim o'zgarishi oqibatlariga moslashishga ham e'tibor qaratishimiz kerak. Yengish usullari infratuzilma va resurslarga katta investitsiyalarni talab qilsada, ular barqaror va farovon kelajak uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tursunov, M. Iqlim o'zgarishining ta'siri haqida. / M. Tursunov // O'zbekiston ekologiyasi.-2020.-15-20 betlar.
2. Yusupova, D. O'zbekiston eko-tizimlarida to'xtasinch qismlari / D. Yusupova, Z. Axmedova.-T.: "Fan va texnologiya", 2020.-104-107 betlar.
3. Ko'chkarov, A. "O'tish Darajalari va Tu'g'ilgan Joyni o'zgartirish, Iqlim o'zgarishining sababi". / A. Ko'chkarov // Tabiiy fanlar.-2020.-31-34 betlar.
4. Zokirov, Sh. Khushklik va uning tizimi o'zgarishlari. / Sh. Zokirov.-T.: "Fan va Texnologiya", 2020.-93-96 betlar.
5. Namozov, S. Birida qishloq xo'jaligidagi texnika bosqinlari va turli ergashgi xavfsizlikni ta'minlash / S. Namozov, Sh. Abdimov.-T.: "O'zbekiston ekologiyasi", 2020.-44-50 betlar.
6. Kasimov, N.S. Klimatologik o'zgarishlar-iqlim ofati yoki karibda global qatlamlarning futuriy qatnashchisi / Kasimov, N.S., Ibragimov, N.N.-T.: "Tabiiy Fanlar", 2020.-24 bo'lim.
7. Akhmedova, Z. Iqlim o'zgarishining o'rni va uning ta'siri. / Z. Akhmedova.-T.: "Xalqaro tabiatni ma'rifat yilligi", 2020.- 16-20 betlar.
8. Umarov, S.K. Qurilishlarning ig'imos bo'lishiga ta'siri bor bo'lgan tabiiy asboblari. / S.K. Umarov // "O'zbekiston ekologiyasi", 2020.-51-54 betlar.
9. Sobirov, J. Iqlim o'zgarishining o'zgarishini bilish. / J. Sobirov.-T.: "O'zbekistonning ekologiyasi", 2020.-21-26 betlar.
10. Rakhmanov, B. Iqlim o'zgarishining ta'siri haqida / B. Rakhmanov // "O'zbekistonning ekologiyasi", 2020, № 3 -74-78 betlar.